

Konvoluttene

■ DAG THELLE

Professor emeritus,
avd. for biostatistikk
Universitetet i Oslo

«Flight cancelled. Fully booked. No reservations». Den bastante damen ved innsjekningsdisken så rett fram. På et punkt på veggen bak meg. Jeg så på henne. Pekte på billetten, og sa at billetten var bekreftet. Hun fortsatte å stirre forbi meg. Hun viste ingen tegn til sympati, gjentok bare:

«Flight cancelled. Fully booked. No reservations. Next».

Jeg tok billetten, gikk til siden og ga plass for en velantrukket mann på min alder. I det han la fra seg billetten tok han også opp en konvolutt som hun lynsnart lot gli ned bak disken. Og nå smilte hun. Et vakkert smil. Boardingkortet ble utstedt og mannen forsvant mot innsjekkingen. Det var ikke flere der og jeg gikk fram igjen. Nå spurte jeg henne om muligheten for å reise dagen etter.

Igen så hun forbi meg, men svarte: «It depends.»

Det var ikke flere muligheter for flytransport den kvelden. Jeg låste inn bagasjen i en boks og ringte en kollega. Vi kjente hverandre litt fra tidligere, og det var ganske naturlig å be om hjelp hos henne. Hun hørtes ikke det minste forbauset ut. Det var ofte uregelmessigheter i flytrafikken. Invitasjonen, som jeg håpet på, kom direkte. Bare bli hos oss, og så kan du besøke mitt sykehus i morgen. Det var jo det vi egentlig hadde planlagt.

Jeg tok bussen. Alle hadde advart meg. Det var ikke farlig. Folk var vennlige, hjelpsomme og mobiliserte det de kunne av andre språk enn morsmålet. Neste dag besøkte jeg sykehuset.

På parkeringsplassen utenfor kom det plutselig en gjeng med barn løpende mot bilen. De knakket på ruten, og min kollega rullet ned. Ropte til en av guttene, ga ham en seddel og ba ham vise veien.

«Hva var dette?» Spurte jeg.

«Det er parkeringsvaktene. Nå har jeg høyret en vakt mens bilen står på denne

plassen. Han vokter den til jeg kommer tilbake.»

«Men det er jo mange timer», sa jeg. «Skal han ikke på skolen?»

«Disse barna går ikke på skolen.» Hun sukket. «Regjeringen tror at utdannelse er farlig. Lærer man barna lese, skrive og regne, blir de revolusjonære. Da forstår de hvordan samfunnet er oppbygget. Og det ønsker man ikke. Dermed er det en mengde barn som bor på gatene og parkeringsplassene. Og tjener litt på sånne som meg.»

Jeg visste ikke helt hvordan jeg skulle tolke henne, hun var min vertinne og kollega. Politikk hadde vi ikke diskutert.

Vi gikk inn i et mottak der det sto over tjue senger. De var enkle. I hver seng lå en madrass, og et menneske. Noen med drypp, andre bare så opp i taket. Rundt sengene satt pårørende. Det var minst femti personer der. I et hjørne satt en uniformert person og skrev inn pasientene.

«Her foregår sorteringen», sa min kollega. «Dette er mottaket for den indremedisinske delen av sykehuset. Kirurgi er på andre siden av huset.»

«Hvor lenge må de vente her», spurte jeg. Det så ut som enkelte hadde slått leir for godt med matkurver, vannflasker og tallerkener.

«Det kan gå nesten et halvt døgn på harde dager. Vi har ikke kapasitet til å ta dem unna fortere.»

«Men hva med de akutt syke, hvordan klarer de seg?»

Jeg forsto ikke hvordan akuttkjeden fungerte. Hun trakk på skuldrene og sa at det avhenger av hvem som er på vakt, om de klarer å skyss pasienten videre. Nå tok hun ledelsen, gikk forbi sykepleieren og inn i en korridor mot en sengeavdeling. Veggene var grå og upussete med enkelte slagord, blant annet WHO's logo om Health for All 2000. Den kjentes nesten uanstendig. Min kollega åpnet døren til et syke-

rom. Det sto en seng der. Ikke en sykehusseng slik jeg var vant til, men en enkel jernseng med en madrass og et teppe. Ellers var det en vaskeservant, og et lite bord med en bøtte under. Ingen alarm eller klokke. Min kollega hilste vennlig på den middelaldrende mannen som lyste opp da han så henne. Hun fortalte at hun hadde en gjest på besøk som skulle se litt nærmere på sykehuset. De utvekslet noen ord som jeg ikke forsto, så hilste hun og vi gikk ut.

«Han har AIDS, er diabetiker og har dessuten hatt et hjerteinfarkt. Egentlig utrolig at han lever. Problemet er å finansiere behandlingen videre. Uten forsikring og egne midler stiller man svakt. Selv om mye er blitt bedre. Men vårt sikkerhetsnett har store huller. Det er for få sykehussenger. Noen har sagt at vårt helsevesen er som det i USA, bare med varmere klima og bedre fotball.»

Vi gikk videre og kom til en glassdør der det satt en sikkerhetsvakt. Han sjekket ID kortene og slapp oss inn. Her var veggene hvitmalte. Sittegrupper livet opp i miljøet. Alt ga preg av et moderne sykehus med høy standard.

«Dette er avdelingen for dem som har en forsikring eller en konvolutt.» Hun hadde stoppet opp ved et av undersøkelsesrommene.

«Konvolutter?» Jeg så spørrende på henne.

«De som ikke har forsikring, og som vil kjøpe seg forbi køene her i landet, tar med seg kontanter i konvolutter.»

«Men er ikke det korrupsjon?»

«Det er markedet.»

Det var nå jeg forsto hva som hadde hendt på flyplassen.

«Har du leste Adam Smiths *An inquiry into the nature and cause of wealth of nations?* Som kom for et par hundre år siden.»

Jeg ante hvor hun ville. Kunne Adam Smiths «Usynlige hånd» regulere helsetjeneste til alles beste? Jeg visste at Adam

Smith har skrevet flere bøker. Slik som *The theory of moral sentiments*. Her leter Adam Smith etter de naturlover som styrer vår moralske adferd, og finner at her har vi større kontroll enn over de fysiske naturlovene. Og, det viktigste, den «usynlige hånden» vil lett bli uttrykk for egeninteresser som overgår fellesskapets interesser. Her trenger man statens «synlige hånd» for å kontrollere at fellesskapets beste tas hånd om. Adam Smith var en sint mann på vegne av fellesskapet, og foraktet sin tids gjerlige kapitalister. Han argumenterte for at

politikere med høye humanistiske idealer måtte ta ansvaret for å holde egeninteressene under kontroll.

«Uansett hvor egoistisk mennesket kan synes, så er det tydeligvis visse sider i dets natur som gjør at det interesserer seg for hvordan andre har det, og at andres lykke og velvære er av betydning...ut av dette kommer medlidenhet og omsorg...»

skrev han. Det er mer enn markedsøkonomiske krefter som må ligge til grunn for våre handlinger.

Alt dette sa jeg over en kopp kaffe på av-

delingens spiserom. Hun svarte at visst var hun politisk interessert. Forskjellsbehandlingen var uakseptabel, men det var lite hun kunne gjøre.

Hun kjørte meg til flyplassen. Jeg hentet ut min bagasje og gikk bort til innsjekningsdisken. Leverte pass, billett, og en konvolutt. Konvolutten forsvant. Boardingkortet og passet ble gitt tilbake, og et strålende smil.

«Have a nice flight, Sir.»

■ EPIDAG@GMAIL.COM

